

УДК 94(477.6)
ББК 63.3(4Укр3)
С 32

Середницький Я. А.

С32 ПУМА – “Дромедар”. Абвер : у 2-х книгах / Я. А. Середницький. — Тернопіль : Мандрівець, 2015. — (Серія “Невідома Україна мілітарна”, ISBN 978-966-634-765-0).

ISBN 978-966-634-901-2

Кн. 2 : Три Кримські та Північно-Кавказька катастрофи Червоної армії 1941–1942 років. — 2015. — 312 с.

ISBN 978-966-634-898-5

Двадцятилітні українці – перекладач 72-ї німецької піхотної дивізії буковинець Степан Петрівський і старший матрос штурмового загону Феодосійського десанту кубанець Іван Комишуватий – воювали в 1941–1942 роках по різні боки фронту: перший за незалежну Україну, а другий – за червону Росію. Вони стали свідками чотирьох катастроф Червоної армії: трьох Кримських і Північно-Кавказької.

Учасники боїв за незалежну Україну й Вірменію в 1918–1921 роках – ротмістр Олександр Іван Пулюй і генерал Драстамат Канаян – командуючи зондергрупою Абверу “Дромедар” і Вірменським Легіоном, зробили свій внесок у ці катастрофи.

Холодної зими 1942–1943 років на велетенських просторах Росії для Німецької армії настав час платити за політичні та стратегічні військові прорахунки Адольфа Гітлера, який, ігноруючи позицію свого Генштабу, віддав наказ одночасно наступати в серпні 1942 року на Сталінград, Північний Кавказ, а також на Єгипет у Північній Африці. Встановлена в Україні вищим керівництвом Третього Райху колоніальна політика суперечила позиції генералітету Збройних сил Німеччини про створення на зайнятих землях незалежних держав. Як наслідок, в Україні під проводом ОУН розпочалася збройна боротьба проти нових “визволителів”, що принесли економічний грабунок, голод і нещадний терор.

На історичному тлі цих подій зображено долю двох поколінь борців за незалежність України і Вірменії.

УДК 94(477.6)
ББК 63.3(4Укр3)

Щира подяка

*Філії Українського Національного Об'єднання “Торонто-Захід” (Канада)
за сприяння у виданні цієї книги*

Всі права застережені
All rights reserved

ISBN 978-966-634-765-0 (Серія “Невідома Україна мілітарна”)
ISBN 978-966-634-901-2
ISBN 978-966-634-898-5 (Книга 2)

© Я. Середницький, 2015
© ТОВ “Мандрівець”, 2015

Зміст

Розділ перший

СТЕПАН ПЕТРІВСЬКИЙ – ПЕРЕКЛАДАЧ 72-ї НІМЕЦЬКОЇ ПІХОТНОЇ ДИВІЗІЇ В КРИМУ	6
Шлях від Перекопу до Лівадійського палацу	6
Тилові й фронтові будні Степана Петрівського.....	12
У гості до партизанів на Ялтинську Яйлу	15
Відлуння Феодосійського десанту в штабі 72-ї німецької дивізії в Лівадії.....	21
Вояцьке щастя Степана Петрівського	26
Від Керченської операції до здобуття Севастополя	31
Повернення до частини ротмістра О. І. Пулюя	35

Розділ другий

ІВАН ПЕТРОВИЧ ЗІ СТАНИЦІ КОМИШУВАТА НА КУБАНІ.....	43
Випадкова зустріч.....	43
Десант морської піхоти у Феодосії.....	46
Відступ від Ак-Монаю до Керчі	57
Заплив через Керченську протоку	60
На косі Чушка. СМЕРШ.....	67
Прощання... ..	70

Розділ третій

ВІД ПРОРИВУ ПЕРЕКОПУ ДО КЕРЧЕНСЬКОЇ КАТАСТРОФИ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ.....	77
Прорив лінії укріплень на Перекопі лобовою атакою.....	77
Спроба захопити Севастополь “з ходу”	80
Облога і Перший штурм Севастополя	86
Другий штурм Севастополя	92
Кримська катастрофа 1853–1855 років і сьогодення	96

Розділ четвертий

КЕРЧЕНСЬКА І СЕВАСТОПОЛЬСЬКА КАТАСТРОФИ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ	103
Керченсько-Феодосійська десантна операція	103

Генерал Еріх фон Манштайн проти генерала Дмитрія Козлова і представника Ставки Льва Мехліса.....	111
“Злі генії” Льва Мехліса і простих совєцьких офіцерів	116
Катастрофа Кримського фронту	119
Завершальний штурм Севастополя.....	126

Розділ п'ятий

РОТМІСТР ОЛЕКСАНДР ІВАН ПУЛЮЙ.

ВІД МИКОЛАЄВА НА ПІВДЕННОМУ БУЗІ ДО ЛЬВОВА ..	139
Німцям не потрібні українські військові підрозділи	139
Гауптман Абверу Ганс Кох і “українські справи” 1941–1942 років ..	142
Розформування українських парамілітарних структур Абверу в 1940 році.....	147
Ротмістр О. І. Пулюй у Львові.....	149
Нові німецькі “визволителі” Львова.....	156
Відзначення столітнього ювілею композитора Миколи Лисенка у Львові.....	164

Розділ шостий

РОТМІСТР О. І. ПУЛЮЙ – НІМЕЦЬКИЙ КОМАНДИР

ЗОНДЕРГРУПИ “ДРОМЕДАР”	167
Від Миколаєва на Південному Бuzі до Ростова-на-Дону.....	167
Ставка Адольфа Гітлера “Вервольф” під Вінницею	171
Німецький наступ на Кубань і Північний Кавказ у 1942 році.....	176
Зондергрупа “Дромедар” у Ростові-на-Дону й Армавірі	189

Розділ сьомий

ГЕНЕРАЛ ДРАСТАМАТ КАНАЯН У СІМФЕРОПОЛІ,
РОСТОВІ-НА-ДОНУ Й АРМАВІРІ.....

Створення зондергрупи Абверу “Дромедар” і Вірменського Легіону	193
Непрості долі військовополонених-вірменів	199
Генерал Драстамат Канаян у районі “Нахичевань” Ростова-на-Дону	206
Зондергрупа “Дромедар” на Північному Кавказі в Армавірі.....	209
Батальйони Вірменського Легіону на Північному Кавказі	215

Розділ восьмий

ВІДПУСТКА УНТЕР-ОФІЦЕРА АБВЕРУ

СТЕПАНА ПЕТРІВСЬКОГО.....	223
Шлях до рідних Чернівців	223
Радість і сум у рідному домі	229
Буковинський Курінь – шлях у безсмертя	241
Берлін – Відень – Львів	246

Розділ дев'ятий

УНТЕР-ОФІЦЕР СТЕПАН ПЕТРІВСЬКИЙ

І РОТМІСТР ОЛЕКСАНДР ІВАН ПУЛЮЙ

У ВОРОНОВИЦІ	256
Шлях зондергрупи “Дромедар” від Армавіру до Вороновиці	256
Німці знищили колишніх вояків ПУМИ у Миколаєві.....	263
Категоричний протест Степана Петрівського	267

Розділ десятий

А ПОТЯГ РИДАВ: НА ЗАХІД...

І УСЛІД РЕГОТАВСЯ СХІД	274
Дорога й навчання Степана Петрівського у Бреславі.....	274
Передислокація Степана Петрівського до Західної Німеччини і Європи	281

Розділ одинадцятий

ВСІ ДОРОГИ 1944–1945 РОКІВ

ВЕДУТЬ ДО ЗАХІДНОЇ НІМЕЧЧИНИ.....	287
Передислокація Абвергрупи-114 і розвідувальних шкіл на Захід. “Чистка” в командуванні Абверу й Вермахту	287
Нова хвиля німецького терору проти ОУН у 1944 році	291
ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ	296

ЛІТЕРАТУРА	300

СТЕПАН ПЕТРІВСЬКИЙ - ПЕРЕКЛАДАЧ 72-ї НІМЕЦЬКОЇ ПІХОТНОЇ ДИВІЗІЇ В КРИМУ

Шлях від Перекопу до Лівадійського палацу

Нагадаємо, що Степан Петрівський розпочав шлях в Україну від Ясс у Румунії в зондергрупі Абверу ПУМА (Пулюй-Масикевич) від 2 липня 1941 року. Німецьке командування розформувало ПУМУ вже 25 серпня після її вступу до Миколаєва на Південному Бузі. С. Петрівський відхилив пропозицію земляка з Чернівців, провідного члена Буковинської ОУН й організатора ПУМИ Ореста Масикевича. Той, ставши бургомістром Миколаєва, пропонував іти до нього на службу. Але С. Петрівський хотів далі воювати і за сприяння колишнього командувача ПУМИ й офіцера контррозвідки при штабі 11-ї німецької армії ротмістра Олександра Івана Пулюя продовжив у Херсоні військову службу в 72-й німецькій піхотній дивізії генерала Франца Маттенклотта.

72-га піхотна дивізія не взяла участі разом із пробоевими частинами 11-ї німецької армії в штурмі Ішуньських позицій за Перекопом, а рушила 28 жовтня 1941 року після їх прориву за наступаючими німецькими військами на Сімферополь дорогою по шосе від Красноперекопська через Джанкой. Перекладач С. Петрівський їхав у першому ешелоні дивізії, проте не на "Опелі-Олімпі" свого начальника гауптмана Гайнріха Гека, як на переправі через Дніпро в Бериславі, а разом із розвідниками відділу 1-С – у легковому армійському автомобілі "Kubelwagen Тур 82".

Загалом це був добротний німецький армійський автомобіль 1938 року випуску. Повне завантаження – 1175 кг, швид-

Р
о
з
д
і
л

п
е
р
ш
и
й

кість на шосе – 80 км на годину й витрата бензину – 9 л на 100 км. Добра прохідність бездоріжжям. Недаремно після капітуляції Німеччини американці міняли такий трофей на три свої найкращі джипи “Willys MB” [1]. Єдине, що під час бойових дій у Польщі, Франції та СРСР до бокових і задньої частин “Kubelwagen” приварювали захисні сталеві листи.

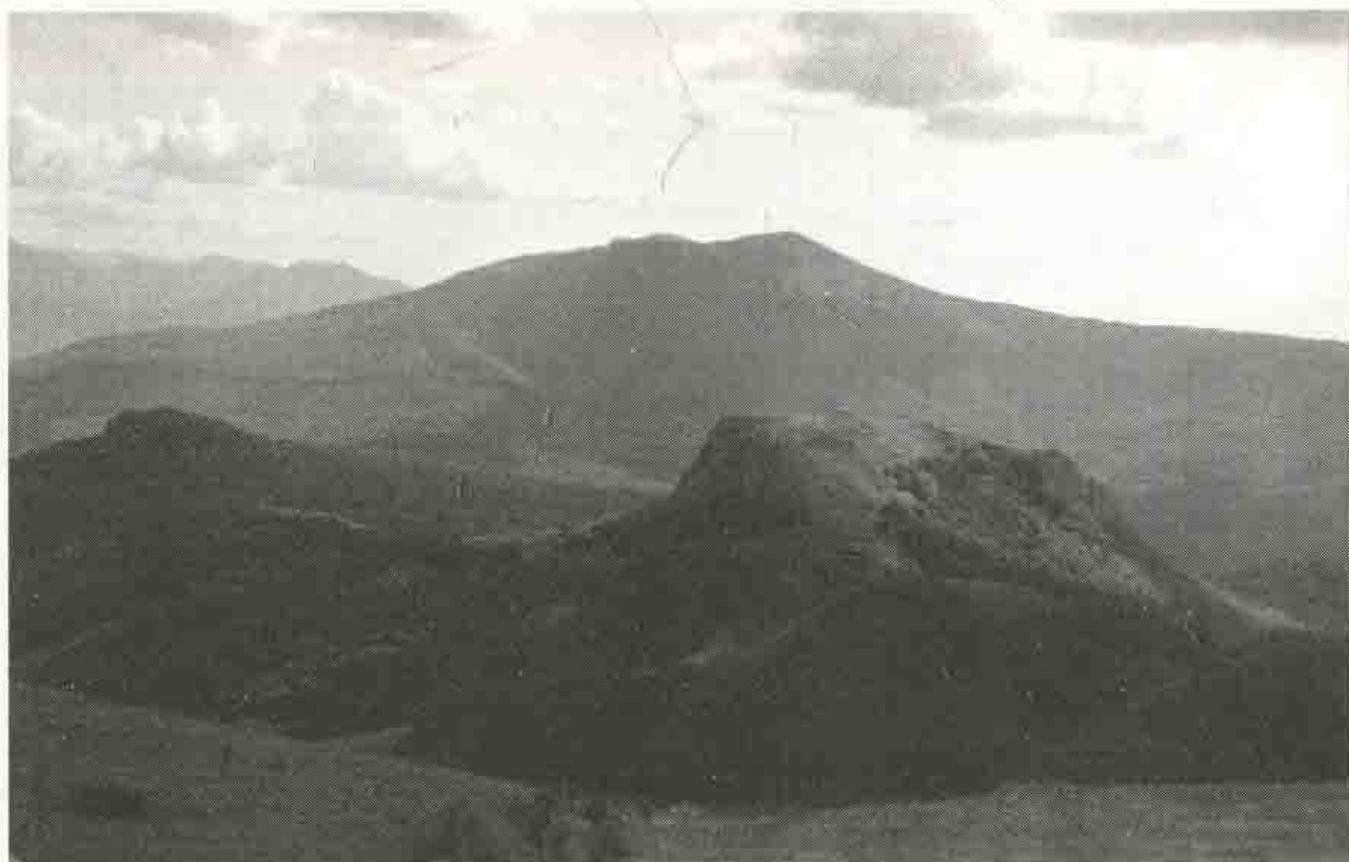

Легкий німецький армійський автомобіль “Kubelwagen Typ 82” [1]

1 листопада 1941 року розвідники відділу 1-С, а за ними й уся 72-га німецька піхотна дивізія після кількогодінного маршу практично без бою вступили до Сімферополя. Після короткого перепочинку 72-га дивізія, виконуючи наказ генерала Еріха фон Манштайна, рушила слідом за Приморською совєцькою армією в гори по шосе Сімферополь – Ялта. С. Петрівський знову їхав із розвідниками на “Kubelwagen” в авангарді дивізії. Шлях “Kubelwagen” й вантажівкам з піхотою прокладали мотоциклісти. Швидкість руху колони на покритому воронками шосе була невеликою.

Тримаючи наготові автомат МП-38, Степан з цікавістю розглядав горбисту місцевість за Сімферополем, невеликі лісові масиви, передгір'я і, нарешті, Кримські гори. Вони були зовсім іншими, ніж його рідні Буковинські Карпати. Лейтенант Отто Бауер уточнив по карті, що дорога на Ялту пролягає через татарські села Ангара (Перевальне) і Мамут-Султан

(Добре). Дорогою не довелося вступати у бої. Підрозділи совецьких військ, відходячи на Алушту і Ялту, старалися відірватися від противника. Лише на узбіччі дороги часом диміли розбиті совецькі полуторки й німецькі мотоцикли, зрідка траплялися зміцнені камінням із татарських огорож оборонні позиції.

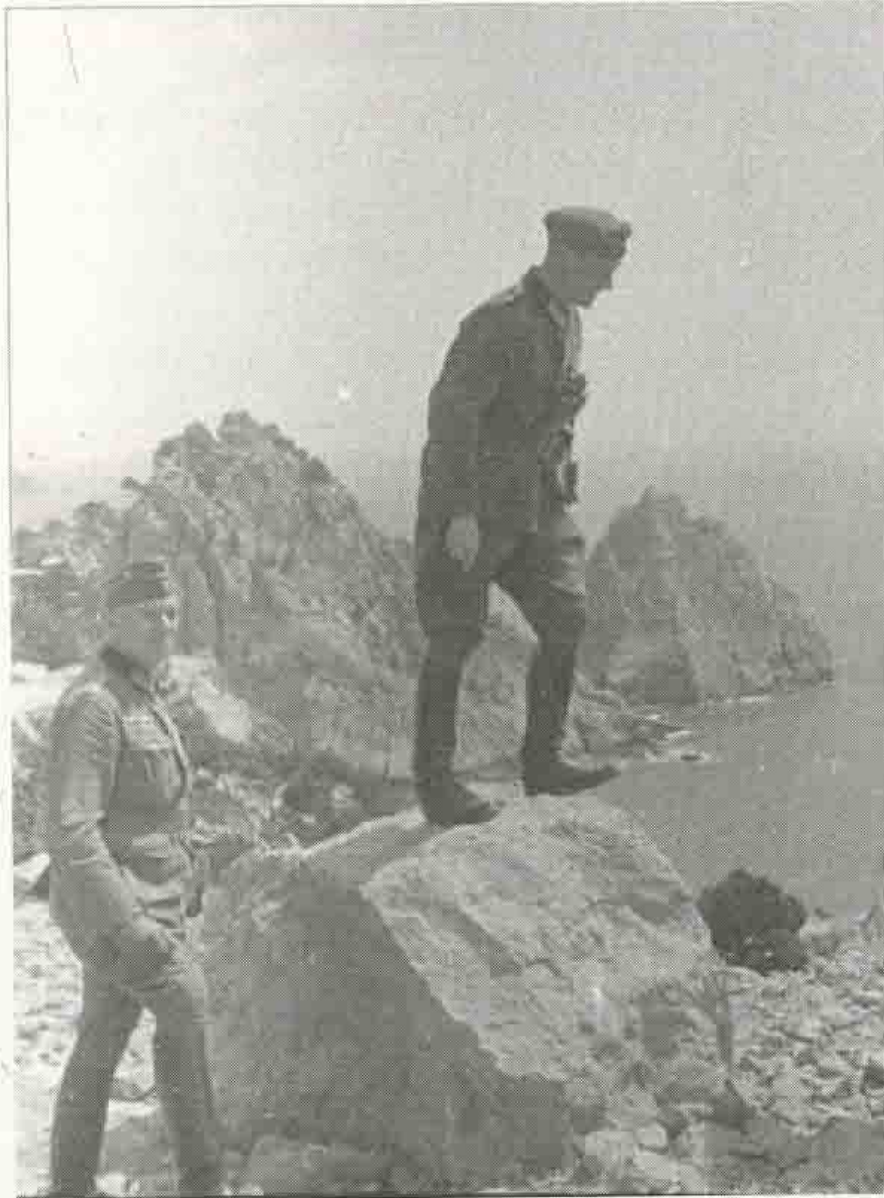

*Чатирдаг (Шатро-гора) поблизу Ангарського перевалу
на шосе Сімферополь – Алушта*

Перед селом Ангара зліва відкрився в повній красі могутній масив гори Чатирдаг. Добре, що була гарна погода. “Kubelwagen” і кілька батальйонів 72-ї дивізії на вантажівках повернули вправо на шосе через гори до Ялти. Друга група автомобілів 72-ї дивізії рушила прямою дорогою із Сімферополя на Алушту. С. Петрівський встиг почути, як далеко, мабуть, угорі на Ангарському перевалі, затріщали кулеметні черги і вдарили рушничні залпи. Очевидно, там німецьку колону зустрів червоноармійський заслон. Насправді, кулеметники, окопавшись на схилі кам'янистої гори, перекрили вогнем шосе на Алушту в районі так званого Марусиного повороту. Для подолання їхнього опору німцям знадобилося кілька годин.

Тим часом група розвідників на “Kubelwagen”, минувши кілька кілометрів від Ангари по Ялтинському шосе, в'їхала без бою до великого татарського села Мамут-Султан. Від нього по карті було 24 кілометри до Ялти. Але то були важкі кілометри. Наростав опір совецьких частин, що

відходили до Севастополя. Червоноармійці обстрілювали колону 72-ї дивізії з навколишніх гір. Ближче до Ялти дорогу від Мамут-Султану часто перекривав мінометний та артилерійський вогонь. Для продовження руху чекали підходу більших сил і розчищали дорогу боєм.

*Німецькі офіцери на березі Чорного моря в Криму.
Foto Bundesarchiv*

72-га німецька дивізія зайняла Ялту в ніч із 7 на 8 листопада 1941 року. До міста німці ввійшли із трьох сторін: від Гурзуфа на узбережжі Чорного моря, Червоного каменю в Гурзуфській долині та з гір Ай-Петринської яйли. Лише біля Гурзуфа напередодні відбулися локальні зіткнення. Боїв у Ялті не було – тільки пожежі. Догоряли військові склади й цивільні об'єкти, підпалені совєцькими військами, що відступили до Севастополя. Ялтинську тюрму заповнювали трупи в'язнів, розстріляних працівниками НКВС.

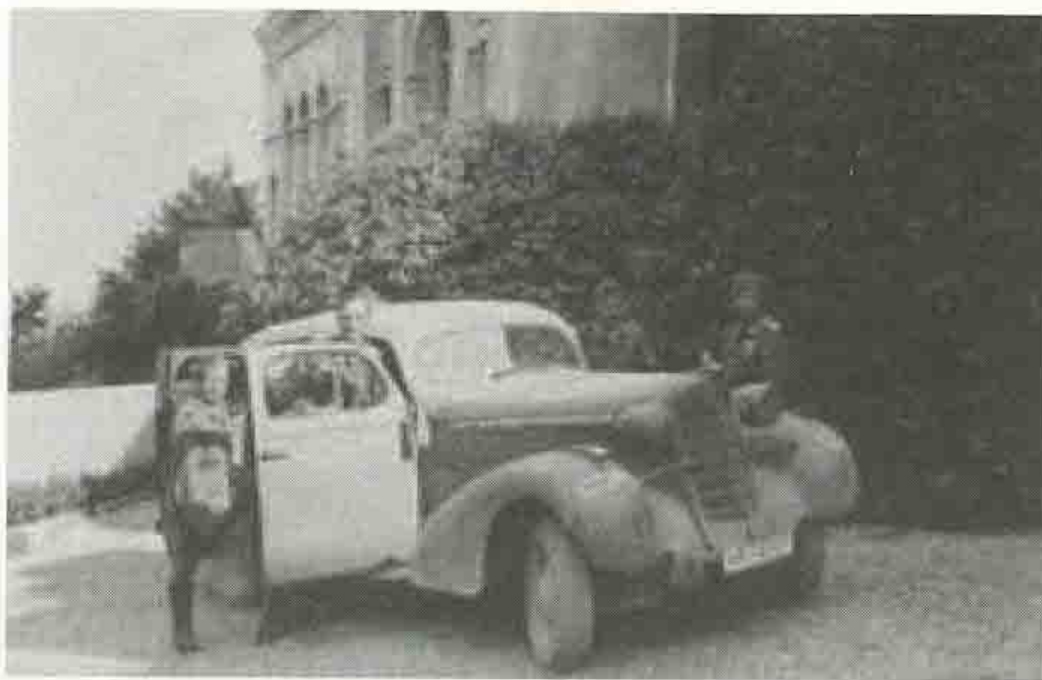
Вранці гауптман Гайнріх Гек із двома автоматниками і перекладачем Степаном Петрівським оглянули Ялтинську набережну. Далі вони пройшлися, милуючись Чорним морем, кілька кілометрів гірським узбережжям у бік Гурзуфа. Невдовзі гауптман Г. Гек отримав наказ передислокувати відділ 1-С із Ялти до недалекої Лівадії. 72-га німецька дивізія розмістилася поблизу Лівадійського палацу, а її штаб у самому палаці. Там поселився й командувач 72-ї дивізії генерал Франц Маттенклотт. Генералові сподобався палац, побудований з білого каменю у стилі епохи італійського Відродження. Будівлю оточував великий, занедбаний за советів парк, з якого було добре видно море. Степан не раз бачив уранці генерала, що прогулювався парком, і кілька разів, зіткнувшись віч-на-віч, виструнчився і відкозиряв йому. Генерал перший раз відсалютував автоматично, а другий – навіть усміхнувся, очевидно, згадавши вимогу перекладача їхати з Херсона до Берислава іншою дорогою.

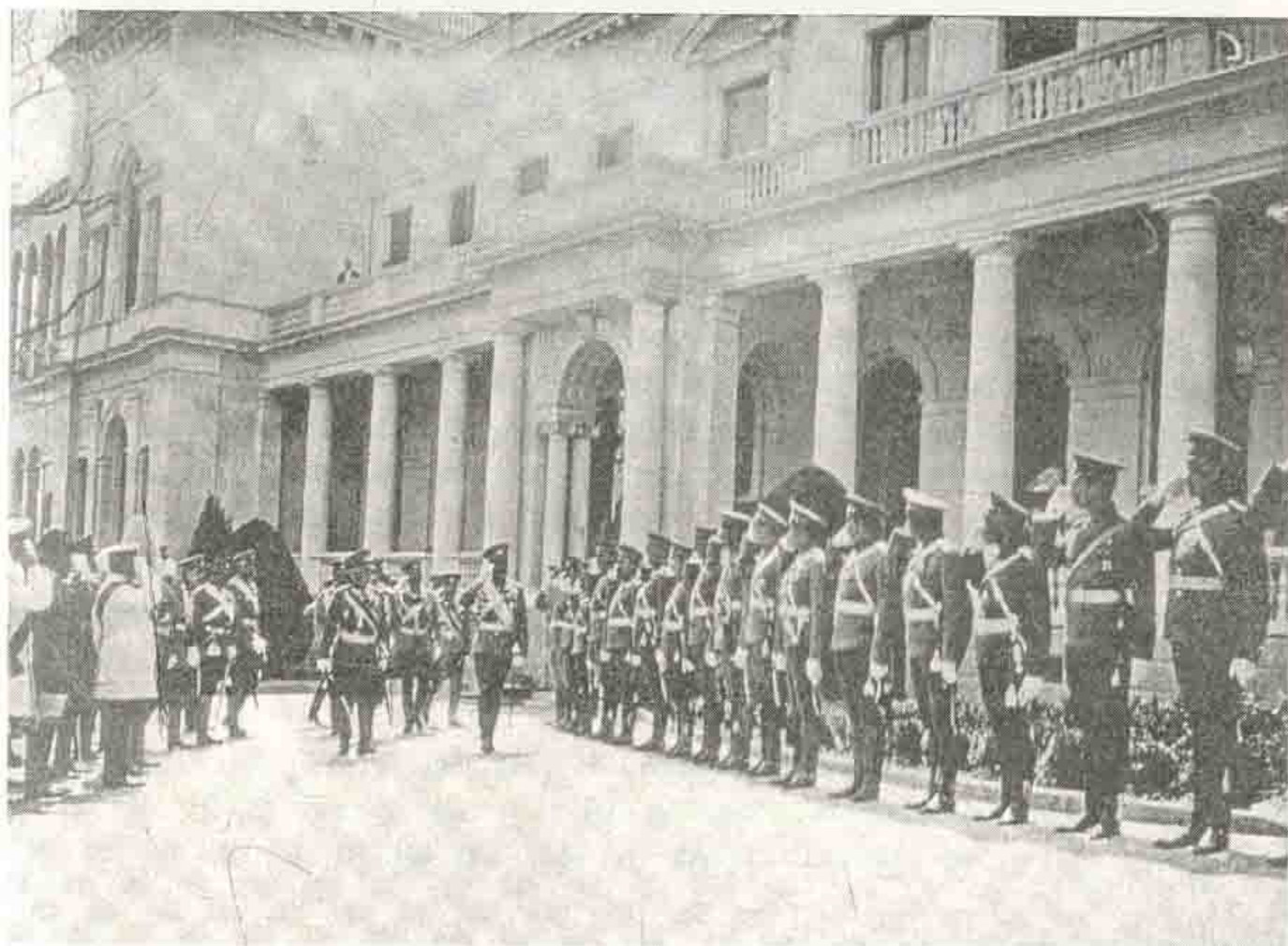
Лівадійський палац, 2012 р.

<http://adonis-crimea.com.ua/foto-kryma/category/>

Звичайно, генерал Ф. Маттенклотт добре знав, що живе мало не в апартаментах, де зупинявся перед Першою світовою війною імператор Росії Микола II. Але чи міг він подумати в час великих успіхів Вермахту на Східному фронті, що глави Урядів союзних держав Іосіф Сталін, Франклін Рузвельт і Вінстон Черчілль вирішуватимуть у цьому палаці через три роки і вісім місяців долю вщент розбитої Німеччини.

Німецькі офіцери й солдати біля Лівадійського палацу. 1942 р.
Фото Bundesarchiv

Російський імператор Микола II вітає перед Лівадійським палацом
офіцерів полків, дислокованих у Криму. 1912 р.
www.krimoved-library.ru.